

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за січень 2021 року

ЗМІСТ

1. Спори, що виникають із сімейних правовідносин	5
1.1. Виручені платником аліментів кошти від продажу нерухомого майна не є видом заробітку (доходу), з якого можуть стягуватися аліментні платежі, а є грошовим еквівалентом вартості майна, що належало йому до продажу	5
1.2. Самі лише факти передачі однією із сторін спору грошових коштів для придбання спірного будинку, купівлі будівельних матеріалів не свідчать про наявність сімейних стосунків між сторонами спору	7
2. Спори, що виникають зі спадкових правовідносин	8
2.1. Чинне законодавство не вимагає, щоб за спадковим договором одна сторона (набувач) у всіх випадках зобов'язувалася виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) лише особисто. Порядок виконання обов'язків набувача за спадковим договором (особисте чи неособисте виконання) визначається сторонами такого договору, а не законом	8
2.2. Наявність технічних помилок (описок) у заповіті не свідчить про порушення його форми та/або порядку посвідчення, а тому не є підставою для визнання заповіту недійсним, якщо волевиявлення заповідача було вільним і відповідало його волі	9
2.3. Земельна ділянка може бути поділена в натурі між усіма спадкоємцями у частках, які їм належать, проте у разі відсутності технічної можливості такого поділу та вільного користування своєю частиною земельної ділянки, з урахуванням встановлених конкретних обставин, може порушуватися питання між спадкоємцями земельної ділянки щодо грошової компенсації їх спадкових частин	10
3. Спори щодо визнання правочинів недійсними	12
3.1. Фіктивний правочин є оспорюваним, а не нікчемним, і визнається недійсним на підставі судового рішення	12
4. Спори, що виникають із кредитних правовідносин	13
4.1. Сама по собі зміна деяких умов кредитного договору не може вважатися новацією в розумінні статті 604 ЦК України і припиняти первісне зобов'язання сторін за кредитним договором і додаткові зобов'язання, пов'язанні з кредитним договором, якщо такі зміни не призвели до заміни самого кредитного зобов'язання на інше і характер прав та обов'язків учасників, а також порядок виконання зобов'язання залишилися незмінними	13
4.2. Будь-який договір, передбачений Цивільним та Господарським кодексами України, може мати електронну форму і необов'язково повинен бути створений у вигляді окремого електронного документа, допускається і спрощена форма. Важливо, щоб електронний договір містив усі істотні умови для відповідного виду договору	15

5. Спори про захист честі, гідності та ділової репутації	17
5.1. Інформація про вчинення злочину фізичною особою, поширена за відсутності обвинувального вироку, який набрав законної сили щодо неї, не є оціночним судженням, а є інформацією, яка порушує її особисте немайнове право	17
6. Спори, що виникають із відшкодування шкоди	19
6.1. Наявність певних недоліків у процесуальній діяльності слідчого та прокурора не може свідчити про незаконність їх діяльності як такої й, відповідно, не може бути підставою для безумовного відшкодування моральної або матеріальної шкоди	19
6.2. Відповідальність за завдану майнову шкоду внаслідок залиття квартир з причини неналежного стану даху будинку несе особа, яка є балансоутримувачем житлового будинку та виконавцем послуг з утримання будинку і прибудинкової території	20
7. Спори, що виникають із виконання судових рішень	22
7.1. Норма частини другої статті 183 ЦПК України поширюється виключно на заяви (клопотання, заперечення), подані до суду без дотримання вимог частин першої або другої цієї статті, і не регулює порядок подання скарги на бездіяльність (дії) державного виконавця	22
7.2. Належним доказом вжиття усіх передбачених Законом України «Про виконавче провадження» заходів примусового виконання рішення суду, що свідчить про повноту виконавчих дій, є повне виконання рішення суду. Невиконання рішення суду, яке набрало законної сили, свідчить про неповноту виконавчих дій, що є недопустимим з огляду на положення статті 129-1 Конституції України щодо обов'язковості судових рішень	24
7.3. Зупинення виконання рішення суду першої інстанції, яке підлягає примусовому виконанню, у разі поновлення судом строку на його апеляційне оскарження або прийняття до розгляду апеляційної скарги на таке рішення є виключною компетенцією виконавця	25
8. Питання процесуального права	27
8.1. Сама по собі участь у спорі суб'єкта владних повноважень не дає підстав ототожнювати спір з публічно-правовим та відносити його до справ адміністративної юрисдикції. Суду необхідно з'ясувати, у зв'язку із чим виник спір та за захистом яких прав особа звернулася до суду. Якщо позов заявлений до суб'єкта владних повноважень, проте не пов'язаний з вимогою вирішити публічно-правовий спір, такий спір підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства	27
8.2. Рішення є таким, що прийняте про права, інтереси та (або) обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі, лише тоді, якщо в мотивувальній частині рішення містяться висновки суду про права, інтереси та (або) обов'язки цієї особи, або у резолютивній частині рішення	

суд прямо вказав про права, інтереси та (або) обов'язки такої особи. Будь-який інший правовий зв'язок між суб'єктом апеляційного оскарження і сторонами спору не може братися до уваги	29
8.3. Якщо недоліки апеляційної скарги є незначними та можуть бути усунені заявником після продовження строку на усунення недоліків апеляційної скарги, її повернення судом є надмірно формальним	30

1. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

1.1. Виручені платником аліментів кошти від продажу нерухомого майна не є видом заробітку (доходу), з якого можуть стягуватися аліментні платежі, а є грошовим еквівалентом вартості майна, що належало йому до продажу

25 січня 2021 року Верховний Суд у складі об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув справу за скаргою ОСОБА_1 на дії начальника Монастирищенського районного відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Черкаській області (Монастирищенський РВ ДВС ГТУЮ), заінтересована особа ОСОБА_2 (стягувач).

Скарга мотивована тим, що у провадженні Монастирищенського РВ ДВС ГТУЮ на виконанні знаходиться виконавчий лист про стягнення з нього на користь ОСОБА_2 аліментів на утримання дочки ОСОБА_3 у розмірі 1/4 частини з усіх видів доходів щомісячно. У порядку спадкування за законом, після померлої матері ОСОБА_4, він набув право власності на 1/2 частину квартири, інша 1/2 частини квартири належала йому відповідно до свідоцтва про право власності на житло. На підставі договору купівлі-продажу квартири він відчужив належну йому квартиру на користь ОСОБА_5. За результатом розгляду заяви ОСОБА_2 про проведення перерахунку аліментів з урахуванням доходу, отриманого боржником від відчуження нерухомого майна, начальником Монастирищенського РВ ДВС ГТУЮ вартість продажу заявником вказаної вище квартири включено до доходів, з яких утримуються аліменти, що призвело до виникнення у нього заборгованості зі сплати аліментів.

Ухвалою суду першої інстанції скаргу задоволено, скасовано постанову начальника Монастирищенського РВ ДВС ГТУЮ про арешт майна боржника ОСОБА_1 у виконавчому провадженні у зв'язку з тим, що заявнику безпідставно нарахована заборгованість зі сплати аліментів, тому державний виконавець не мав передбачених статтею 56 Закону України «Про виконавче провадження» підстав для накладення арешту на майно ОСОБА_1.

Постановою апеляційного суду ухвалу суду першої інстанції скасовано, у задоволенні скарги ОСОБА_1 відмовлено.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду й залишив у силі ухвалу суду першої інстанції з огляду на таке.

Утримання аліментів провадиться з суми заробітку (доходу), що належить особі, яка сплачує аліменти, після утримання з цього заробітку (доходу) податків (пункт 13 Переліку видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів).

Згідно з пунктом 172.1 статті 172 ПК України дохід, отриманий платником податку від продажу (обміну) не частіше одного разу протягом звітного податкового року, зокрема квартири, за умови перебування такого майна у власності платника податку понад три роки, не оподатковується. Умова щодо перебування майна у власності платника податку понад три роки не розповсюджується на майно, отримане таким платником у спадщину.

Отже, доходи боржника, які звільнені від оподаткування, не належать до бази відрахувань із заробітної плати, пенсії, стипендії та інших доходів боржника, які підлягають стягненню у виконавчому провадженні.

Аналіз положень СК України, зокрема статті 81, частини третьої статті 181, частини другої статті 182, статті 183, свідчить про те, що законодавець ототожнює поняття «заробіток» та «дохід», передбачаючи можливість стягнення на користь дитини мінімального рекомендованого розміру аліментів з обох джерел отримання грошових коштів.

Загальні засади (принципи) приватного права мають фундаментальний характер. Інші джерела правового регулювання, передусім акти сімейного законодавства, повинні відповідати змісту загальних засад.

Це, зокрема, проявляється в тому, що загальні засади (принципи) є по своїй суті нормами прямої дії. З урахуванням вимог справедливості та розумності будь-який суб'єкт приватного права, безумовно, спрямовує на споживання лише такі доходи, які становлять безумовний приріст його майна (заробітна плата, гонорари, плата за надання послуг, доходи від процентів за депозитами, орендна плата тощо). Саме тому лише той дохід, який збільшує майно платника аліментів, якщо тільки він прямо не звільнений від цього Переліком видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів, має враховуватись під час визначення розміру аліментів.

Натомість грошовий дохід, який є лише еквівалентом відчуженого платником аліментів майна, не повинен враховуватись під час визначення розміру аліментів.

Тлумачення наведених вище норм права дає підстави для висновку, що виручення боржником грошових коштів від продажу нерухомого майна, в обмін на передачу покупцю права власності на зазначене нерухоме майно, не має наслідком отримання доходу платником аліментів, а є грошовим еквівалентом вартості цього майна до його продажу та не є видом заробітку (доходу), з якого стягуються аліментні платежі, відповідно до Переліку видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів.

Встановивши, що отримані ОСОБА_1 кошти від продажу майна у розумінні положень статті 81, частини першої статті 195 СК України та пункту 13 Переліку видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів, не є фактичним заробітком платника аліментів, а є грошовим еквівалентом майна, що належало йому до продажу, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про задоволення скарги ОСОБА_1.

Постановою Верховного Суду від 25 січня 2021 року постанову Київського апеляційного суду від 07 жовтня 2019 року скасовано, ухвалу Подільського районного суду м. Києва від 24 травня 2019 року залишено в силі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 січня 2021 року у справі № 758/10761/13-ц (провадження № 61-19815сво19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94666367>

1.2. Самі лише факти передачі однією із сторін спору грошових коштів для придбання спірного будинку, купівлі будівельних матеріалів не свідчать про наявність сімейних стосунків між сторонами спору

21 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу та поділ спільного майна.

Суд установив, що сторони спочатку перебували у зареєстрованому шлюбі, який було розірвано, потім проживали однією сім'єю, без реєстрації шлюбу. У період спільного проживання вони за спільні гроші придбали будинок.

Рішенням міського суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Верховний Суд залишив без змін рішення судів першої та апеляційної інстанцій з огляду на таке.

Чинне законодавство не передбачає вичерпного переліку членів сім'ї та визначає критерії, за наявності яких особи складають сім'ю. Такими критеріями є спільне проживання (за винятком можливості роздільного проживання подружжя з поважних причин і дитини з батьками), спільний побут і взаємні права й обов'язки.

Відмовляючи у задоволенні позову, суди першої та апеляційної інстанцій керувалися тим, що позивач не довів своїх позовних вимог, зокрема не довів, що сторони спільно проживали, були пов'язані спільним побутом, мали взаємні права та обов'язки.

Верховний Суд погодився з висновками судів про те, що самі лише факти передачі грошових коштів для придбання спірного будинку, купівлі будівельних матеріалів не свідчать про наявність сімейних стосунків між сторонами.

ОСОБА_1 не є стороною договору купівлі-продажу спірного будинку, воля сторін, зокрема позивача, відповідно до умов договору не була направлена на виникнення права спільної власності щодо придбаного об'єкта нерухомості в обох сторін цієї справи. Правові підстави отримання відповідачем грошових коштів, а так само умови повернення/неповернення зазначених коштів позивачу можуть бути визначені в іншому порядку, зокрема й судовому, у разі наявності відповідного спору.

Доводи касаційної скарги щодо незаконності рішень судів першої та апеляційної інстанцій у частині неналежної оцінки показань свідків, товарних чеків, накладних, квитанцій зводяться до незгоди з висновками судів першої та апеляційної інстанцій стосовно установлення обставин справи, містять посилання на факти, що були предметом дослідження й оцінки судами, які їх обґрунтовано спростували.

Постановою Верховного Суду від 21 січня 2021 року рішення Краматорського міського суду Донецької області від 19 вересня 2018 року

та постанову Донецького апеляційного суду від 13 березня 2019 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2021 року у справі № 234/10465/17 (провадження № 61-8281св19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94328558>

2. Спори, що виникають зі спадкових правовідносин

2.1. Чинне законодавство не вимагає, щоб за спадковим договором одна сторона (набувач) у всіх випадках зобов'язувалася виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) лише особисто. Порядок виконання обов'язків набувача за спадковим договором (особисте чи неособисте виконання) визначається сторонами такого договору, а не законом

21 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про розірвання спадкового договору.

Суд установив, що між сторонами укладено спадковий договір, згідно з умовами якого після смерті ОСОБА_1 належна їй на праві власності квартира переходить у власність ОСОБА_2. Відповідно до умов договору на набувача покладені обов'язки: зі сплати вартості послуг за користування електроенергією, газо-, водопостачанням та інших комунальних платежів; забезпечення спадкодавця лікарськими засобами на підставі виданих лікарями рецептів, незалежно від їхньої вартості, здійснення належного догляду та харчування. У разі смерті спадкодавця ОСОБА_2 як набувач зобов'язана здійснити комплекс заходів щодо поховання.

Суд першої інстанції розірвав укладений між сторонами спадковий договір.

Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції, відмовив у задоволенні позову.

Верховний Суд залишив без змін рішення апеляційного суду з огляду на таке.

Під час розгляду справи ОСОБА_2 надала докази виконання своїх зобов'язань щодо оплати комунальних послуг, зокрема квитанції про сплату комунальних послуг. При цьому в матеріалах справи відсутні будь-які докази, які б свідчили про те, що ОСОБА_2 ухилялася від обов'язку щодо забезпечення ОСОБА_1 лікарськими засобами.

Верховний Суд погодився з висновками суду апеляційної інстанції, який, врахувавши зміст спадкового договору, визначені ним обов'язки набувача, суть спору між сторонами, згідно з яким претензії ОСОБА_1 зводяться до того, що ОСОБА_2 особисто повинна здійснювати догляд за ОСОБА_1, дійшов правильного висновку про відсутність встановлених законом підстав для розірвання спадкового договору, оскільки ОСОБА_2 відповідно до статті 614 ЦК

України довела відсутність своєї вини у неналежному виконанні умов спадкового договору з огляду на те, що ОСОБА_1 не бажає отримувати належний особистий догляд та харчування від інших осіб, найм яких здійснює ОСОБА_2.

Суд апеляційної інстанції правильно встановив, що за змістом спадкового договору не передбачено обов'язку ОСОБА_2 особисто здійснювати догляд за ОСОБА_1. Для здійснення матеріального забезпечення ОСОБА_1 та виконання умов цього договору ОСОБА_2 повинна сплачувати кошти, відповідно є очевидним те, що набувач не може особисто готувати ОСОБА_1 їжу, доглядати за нею, оскільки ОСОБА_2 має працювати та отримувати дохід для забезпечення належних умов для ОСОБА_1 та виконання умов договору.

Постановою Верховного Суду від 21 січня 2021 року постанову Полтавського апеляційного суду від 09 вересня 2020 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2021 року у справі № 524/354/19 (провадження № 61-15048св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94328476>

2.2. Наявність технічних помилок (описок) у заповіті не свідчить про порушення його форми та/або порядку посвідчення, а тому не є підставою для визнання заповіту недійсним, якщо волевиявлення заповідача було вільним і відповідало його волі

12 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Вищерещаківської сільської ради Олександрівського району Кіровоградської області (далі – Вищерещаківська сільська рада), ОСОБА_2 та ОСОБА_3 про визнання заповіту недійсним.

Суд установив, що матір позивача – ОСОБА_4 склала на ім'я ОСОБА_1 заповіт, яким заповіла йому все своє майно. Після смерті матері ОСОБА_1 дізнався про існування нового заповіту, яким ОСОБА_4 заповіла все своє майно своїм онукам – ОСОБА_2 та ОСОБА_3 (діти від першого шлюбу ОСОБА_1).

Звертаючись до суду з позовом та подаючи касаційну скаргу, ОСОБА_1 посилався на те, що оспорюваний заповіт складено під тиском з використанням хворобливого фізичного стану його матері. Крім того, при складенні та посвідченні заповіту не дотримано форму № 45 додатку 25 Правил ведення нотаріального діловодства.

Рішенням районного суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Погоджуючись з рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, Верховний Суд звернув увагу на таке.

У статті 1257 ЦК України передбачено вичерпний перелік підстав для визнання заповіту недійсним та зазначено, що заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, є нікчемним. За позовом заінтересованої особи суд

визнає заповіт недійсним, якщо буде встановлено, що волевиявлення заповідача не було вільним і не відповідало його волі.

Суди першої та апеляційної інстанцій на підставі належним чином оцінених доказів, поданих сторонами, правильно встановили, що заповіт відповідає вимогам закону щодо його форми та порядку укладення, особу заповідача встановлено за паспортом із зазначенням у заповіті реєстраційного номера облікової картки платника податків, підписаний особисто заповідачем, зазначено місце складення заповіту, вказано дату й місце його посвідчення, посвідчений уповноваженою на те особою, яка перевірила дієздатність заповідача і з'ясувала її дійсну волю щодо розпорядження майном.

Крім того, Верховний Суд звернув увагу на те, що технічні помилки (описки) у заповіті не впливають на його дійсність, не свідчать про порушення його форми та порядку посвідчення. Помилки (описки) не є тими порушеннями, які впливають на форму та посвідчення заповіту, що було б підставою для визнання заповіту недійсним.

Постановою Верховного Суду від 12 січня 2021 року рішення Олександрівського районного суду Кіровоградської області від 29 січня 2020 року та постанову Кропивницького апеляційного суду від 07 травня 2020 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 січня 2021 року у справі № 397/1396/19 (провадження № 61-14040св20) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94151238>

2.3. Земельна ділянка може бути поділена в натурі між усіма спадкоємцями у частках, які їм належать, проте у разі відсутності технічної можливості такого поділу та вільного користування своєю частиною земельної ділянки, з урахуванням встановлених конкретних обставин, може порушуватися питання між спадкоємцями земельної ділянки щодо грошової компенсації їх спадкових частин

12 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про визнання права власності на спадкове майно.

Суд установив, що спадкоємцями першої черги за законом після смерті ОСОБА_4 є дружина ОСОБА_2, дочка ОСОБА_3 та мати ОСОБА_1. Позивачка в установленому законом порядку прийняла спадщину та частково оформила спадкові права за законом. Проте їй було відмовлено у видачі свідоцтва про право на спадщину на 1/4 частину спірної земельної ділянки та спірного будинковолодіння у порядку спадкування за законом через відсутність правовстановлюючих документів.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного суду, за ОСОБА_1 визнано право власності на 1/4 частину земельної

ділянки у порядку спадкування за законом після смерті ОСОБА_4. При цьому суди виходили з того, що спірна земельна ділянка є об'єктом спільної сумісної власності ОСОБА_4 та ОСОБА_2, оскільки придбана подружжям на підставі договору купівлі-продажу у період шлюбу, тому їх частки визнаються рівними, незалежно від того, на кого зареєстровано право власності. У решті позовних вимог відмовлено через те, що до дня смерті ОСОБА_4 лише отримувач дозвіл на будівництво спірного будинку, тому об'єкти самочинного будівництва не є об'єктами права власності і не входять до складу спадщини.

Верховний Суд погодився з таким висновком судів першої та апеляційної інстанцій з огляду на таке.

Вирішуючи спір, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, на підставі належним чином оцінених доказів, поданих сторонами, з урахуванням встановлених обставин і вимог статей 12, 81 ЦПК України, встановивши, що спірна земельна ділянка була придбана під час шлюбу ОСОБА_4 і ОСОБА_2 та є об'єктом спільної сумісної власності, обґрунтовано вважав, що після смерті ОСОБА_4 відкрилась спадщина на належну йому 1/2 частину цієї земельної ділянки та враховуючи те, що на день смерті останнього його дочці ОСОБА_3 виповнилось 17 років і вона відповідно до вимог частини четвертої статті 1268 ЦК України вважається такою, що прийняла спадщину, дійшов обґрунтованого висновку щодо наявності правових підстав для задоволення позовних вимог ОСОБА_1 про визнання за нею права власності на 1/4 частину земельної ділянки у порядку спадкування за законом після смерті ОСОБА_4.

При цьому Верховний Суд звернув увагу на те, що земельна ділянка може бути поділена в натурі між усіма спадкоємцями у частках, які їм належать, проте у разі відсутності технічної можливості такого поділу та вільного користування своєю частиною земельної ділянки, з урахуванням встановлених конкретних обставин, ОСОБА_1 може порушувати питання до інших спадкоємців земельної ділянки щодо грошової компенсації своєї спадкової частини спірної земельної ділянки.

Постановою Верховного Суду від 12 січня 2021 року рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 06 листопада 2018 року та постанову Тернопільського апеляційного суду від 24 січня 2019 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 січня 2021 року у справі № 607/9865/16-ц (провадження № 61-4435св19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94129934>

3. Спори щодо визнання правочинів недійсними

3.1. Фіктивний правочин є оспорюваним, а не нікчемним, і визнається недійсним на підставі судового рішення

13 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Паперова фабрика «Новий Київ» (далі – ТОВ «ПФ «Новий Київ») до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за договором позики.

Суд установив, що у грудні 2011 року позивач уклав з ОСОБА_2 як фізичною особою договір позики, строк – до 26 грудня 2012 року. Відповідач повернув частину боргу, і після спливу зазначеної дати сума його заборгованості становила 21 390 510 грн.

30 березня 2012 року між сторонами спору укладено договір про переведення боргу, відповідно до якого відповідач у рахунок погашення частини боргу перед позивачем узяв на себе зобов'язання сплатити борг позивача перед іншим ТОВ, який виник за договором купівлі-продажу від 27 жовтня 2011 року на суму 19 440 159,61 грн.

Районний суд відмовив у задоволенні позову у зв'язку з пропуском позовної давності.

Апеляційний суд скасував рішення районного суду та задовольнив позов, мотивуючи це тим, що договір між позивачем та іншим ТОВ визнано фіктивним на підставі вироку, який набрав законної сили 05 травня 2015 року. До набрання законної сили вироком суду позивач не знав і не міг знати, що його права порушені, й право на позов про стягнення заборгованості з відповідача у нього виникло саме 05 травня 2015 року.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду та змінив рішення районного суду, виклавши мотивувальну частину в іншій редакції, з огляду на таке.

Нікчемним є той правочин, недійсність якого встановлена законом, і для визнання його недійсним не вимагається рішення суду (частина друга статті 215 ЦК України). Нікчемність правочину конструюється за допомогою «текстуальної» недійсності, оскільки вона існує тільки у разі прямої вказівки закону. З позицій юридичної техніки така пряма вказівка може втілюватися, зокрема, в термінах «нікчемний», «є недійсним».

Тлумачення статті 234 ЦК України свідчить, що фіктивний правочин належить до оспорюваних правочинів, тобто визнається недійсним на підставі судового рішення, про що має бути вказано в резолютивній частині рішення.

Згідно з частиною п'ятою статті 261 ЦК України за зобов'язаннями з визначеним строком виконання перебіг позовної давності починається зі спливом строку виконання.

Відповідач не повернув позику в розмірі 21 390 510 грн, яку повинен був повернути до 26 грудня 2012 року.

Договір купівлі-продажу від 27 жовтня 2011 року, укладений між позивачем та іншим ТОВ, і договір про переведення боргу від 30 березня 2012 року недійсними як оспорювані правочини не визнавалися.

Обов'язок відповідача щодо повернення суми позики в розмірі 19 440 159,61 грн припинився на підставі договору про переведення боргу від 30 березня 2012 року.

Початок перебігу позовної давності щодо повернення позики в розмірі 1 950 350,39 грн розпочався у грудні 2012 року та сплинув у грудні 2015 року. Позивач звернувся з позовом у червні 2017 року; відповідач заявив про застосування позовної давності.

За таких обставин апеляційний суд дійшов помилкового висновку про задоволення позову. Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову у зв'язку зі впливом позовної давності щодо всієї суми позики. Натомість він повинен був відмовити в позові у зв'язку із тим, що обов'язок відповідача щодо повернення суми позики в розмірі 19 440 159,61 грн припинився, а щодо вимоги про стягнення позики в розмірі 1 950 350,39 грн сплинула позовна давність.

Постановою Верховного Суду від 13 січня 2021 року постанову Апеляційного суду Черкаської області від 26 липня 2018 року скасовано, рішення Соснівського районного суду м. Черкаси від 02 березня 2018 року змінено, викладено його мотивувальну частину в редакції цієї постанови.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 січня 2021 року у справі № 712/7975/17 (провадження № 61- 42114св18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94296882>

4. Спори, що виникають із кредитних правовідносин

4.1. Сама по собі зміна деяких умов кредитного договору не може вважатися новацією в розумінні статті 604 ЦК України і припиняти первісне зобов'язання сторін за кредитним договором і додаткові зобов'язання, пов'язанні з кредитним договором, якщо такі зміни не призвели до заміни самого кредитного зобов'язання на інше і характер прав та обов'язків учасників, а також порядок виконання зобов'язання залишилися незмінними

29 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Приватні інвестиції» (далі – ТОВ «ФК «Приватні інвестиції») про визнання припиненими кредитного договору та договору іпотеки.

Позов ОСОБА_1 обґрунтовано тим, що між ОСОБА_2 (позичальник) та ВАТ «Кредобанк» укладено кредитний договір. З метою забезпечення виконання зобов'язань позичальника за кредитним договором між ВАТ «Кредобанк» та ним укладено договір іпотеки. Крім цього, між ВАТ «Кредобанк» та ОСОБА_2 укладено додатковий договір до кредитного договору, внесено зміни та доповнення

до кредитного договору шляхом укладення його в новій редакції. Оскільки між сторонами був укладений новий кредитний договір, первинний кредитний договір припинено, тому ОСОБА_1 вважав, що припинено і додаткові зобов'язання, пов'язанні з кредитним договором, зокрема договір іпотеки.

Рішенням міського суду позов задоволено у зв'язку з тим, що внаслідок укладення додаткового договору до кредитного договору шляхом внесення змін та доповнень до нього відбулася новація, зобов'язання за первинним кредитним договором припинилися і право на іпотеку також є припиненим.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, у задоволенні позову відмовлено.

Верховний Суд залишив без змін постанову апеляційного суду з огляду на таке.

Зі змісту статті 604 ЦК України вбачається, що ознаками новації є: спосіб припинення зобов'язання; вона можлива лише між тими самими сторонами; є двостороннім правочином (договором); нове зобов'язання пов'язане з попереднім і спрямоване саме на заміну первісного зобов'язання новим, а не на зміну цього зобов'язання.

До умов новації належать такі: нове зобов'язання повинне пов'язувати тих самих осіб, що і первісне; сторони мають досягти згоди щодо заміни одного зобов'язання іншим; вчиняється новація у формі двостороннього правочину (новаційного договору), який має відповідати вимогам до форми та змісту, необхідних для нового зобов'язання; наявність наміру сторін вчинити новацію, про який сторони повинні обов'язково вказати в договорі, а за відсутності такого застереження первинне зобов'язання не припиняється, а буде діяти поряд з новим; дійсність первинного зобов'язання; зміна змісту зобов'язання, або має виконуватися те саме, але на іншій правовій підставі; допустимість заміни первісного зобов'язання новим.

Умови новації є необхідними і достатніми для вчинення новації.

Новація є консенсуальним, двостороннім та оплатним договором, який має правоприпинювальну природу.

Ухвалюючи оскаржуване судове рішення, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відсутність підстав для припинення договору іпотеки, укладеного між ВАТ «Кредобанк» та ОСОБА_1, з огляду на те, що укладаючи додатковий договір до кредитного договору, сторони не ставили перед собою завдання замінити одне зобов'язання іншим і не досягли такої мети, що вказує на відсутність наміру сторін вчинити новацію. Додатковим договором, укладеним між банком та ОСОБА_2, були змінені певні пункти та внесено доповнення до кредитного договору, тобто відбулася зміна деяких умов договору, які не призвели до заміни самого кредитного зобов'язання на інше: характер прав і обов'язків учасників, а також порядок виконання зобов'язання залишилися незмінними, що не припиняє первісного зобов'язання сторін за кредитним договором та договором іпотеки.

Крім того, в додатковій угоді не зазначено, що зобов'язання ОСОБА_2 та іпотекодавця ОСОБА_1 за кредитним договором і договором іпотеки

припиняються. Тобто позивач не надав належних та допустимих доказів, які б свідчили про досягнення між банком та ОСОБА_2 згоди про заміну первісного зобов'язання новим зобов'язанням. Отже, додатковий договір до кредитного договору не може бути розцінений як новація відповідно до статті 604 ЦК України.

Постановою Верховного Суду від 29 січня 2021 року постанову Рівненського апеляційного суду від 14 березня 2019 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 січня 2021 року у справі № 569/1037/18 (провадження № 61-7910св19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94552978>

4.2. Будь-який договір, передбачений Цивільним та Господарським кодексами України, може мати електронну форму і необов'язково повинен бути створений у вигляді окремого електронного документа, допускається і спрощена форма. Важливо, щоб електронний договір містив усі істотні умови для відповідного виду договору

12 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Кредитна установа «Європейська кредитна група» (далі – ТОВ «КУ «Європейська кредитна група»), правонаступником якого є Товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Кредит-Капітал», про визнання кредитного договору недійсним.

Суд установив, що між ОСОБА_1 та ТОВ «КУ «Європейська кредитна група» укладено договір про надання фінансового кредиту, за умовами якого товариство надало позивачу фінансовий кредит. Відповідно до інформаційної довідки ТОВ «Платежі онлайн» проведена успішна транзакція типу «виплата» на картку, що відповідає номеру картки, який вказано ОСОБА_1 при заповненні заявки на кредит.

Рішенням районного суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

Верховний Суд залишив без змін судові рішення з огляду на таке.

Електронний договір укладається і виконується в порядку, передбаченому Цивільним та Господарським кодексами України, а також іншими актами законодавства.

Верховний Суд зауважив, що будь-який вид договору, який укладається на підставі Цивільного або Господарського кодексів України, може мати електронну форму. Договір, укладений в електронній формі, є таким, що укладений у письмовому вигляді (статті 205, 207 ЦК України).

Важливо, щоб електронний договір містив усі істотні умови для відповідного виду договору, інакше він може бути визнаний неукладеним або недійсним,

у зв'язку з недодержанням письмової форми відповідно до прямої вказівки закону.

Необхідно розуміти, в якому конкретному випадку потрібно створювати електронний договір у вигляді окремого електронного документа, а коли досить висловити свою волю за допомогою засобів електронної комунікації.

Метою підписання договору є необхідність ідентифікації підписанта, підтвердження згоди підписанта з умовами договору, а також підтвердження цілісності даних в електронній формі.

Якщо є електронна форма договору, то і підписувати його потрібно електронним підписом.

Відповідно до частини першої статті 12 Закону України «Про електронну комерцію» моментом підписання електронної правової угоди є використання: електронного підпису або електронного цифрового підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис», за умови використання засобу електронного цифрового підпису всіма сторонами електронної правової угоди; електронного підпису одноразовим ідентифікатором, визначеним цим Законом; аналога власноручного підпису (факсимільного відтворення підпису за допомогою засобів механічного або іншого копіювання, іншого аналога власноручного підпису) за письмовою згодою сторін, у якій мають міститися зразки відповідних аналогів власноручних підписів.

Не кожна електронна правова угода вимагає створення окремого електронного договору у вигляді окремого електронного документа. Електронний договір можна укласти у спрощеній формі, а можна класично – у вигляді окремого документа.

Електронний підпис одноразовим ідентифікатором – це дані в електронній формі у вигляді алфавітно-цифрової послідовності, що додаються до інших електронних даних особою, яка прийняла пропозицію (оферту) укласти електронний договір, і надсилаються іншій стороні цього договору.

Це комбінація цифр і букв, або тільки цифр, або тільки літер, яку отримує заявник за допомогою електронної пошти у вигляді пароля, іноді в парі «логін-пароль», або смс-коду, надісланого на телефон, або іншим способом.

При оформленні замовлення, зробленого під логіном і паролем, формується електронний документ, в якому за допомогою інформаційної системи (веб сайту інтернет-магазину) вказується особа, яка створила замовлення.

Суди, встановивши фактичні обставини у справі, правильно застосували норми матеріального права, дійшли обґрунтованого висновку про те, що оспорюваний договір про надання фінансового кредиту підписаний позивачем за допомогою одноразового пароля-ідентифікатора, тобто належними та допустимими доказами підтверджено укладання між сторонами спірного правочину. Без отримання листа на адресу електронної пошти та/або смс-повідомлення, без здійснення входу на сайт товариства за допомогою логіна особистого кабінету і пароля особистого кабінету кредитний договір між позивачем та відповідачем не був би укладений. Сторони досягли згоди щодо

усіх істотних умов правочину, що спростовує доводи касаційної скарги у цій частині.

Постановою Верховного Суду від 12 січня 2021 року рішення Автозаводського районного суду м. Кременчука Полтавської області від 03 липня 2020 року та постанову Полтавського апеляційного суду від 14 вересня 2020 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 січня 2021 року у справі № 524/5556/19 (провадження № 61-16243св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94102130>

5. Спори про захист честі, гідності та ділової репутації

5.1. Інформація про вчинення злочину фізичною особою, поширена за відсутності обвинувального вироку, який набрав законної сили щодо неї, не є оціночним судженням, а є інформацією, яка порушує її особисте немайнове право

23 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про захист честі, гідності, ділової репутації та відшкодування моральної шкоди.

Суд установив, що ОСОБА_1 є депутатом міської ради. У ЄРДР за заявою відповідача зареєстровано провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 129 КК України «Погроза вбивством». На засіданні бюро міської партійної організації розглядалось, у тому числі, питання щодо дій ОСОБА_1, зокрема відповідач озвучив зазначені у позовній заяві звинувачення на адресу позивача.

Згідно з довідкою Національної поліції України кримінальні провадження щодо позивача відсутні.

Задовольняючи позовні вимоги ОСОБА_1, суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, виходив із того, що ОСОБА_1 пов'язується у свідомості однопартійців з кримінальними діями щодо відповідача у справі; виступає у заяві відповідача на засіданні бюро як аморальна, жорстока, бездушна особа, яка з власної помсти з метою ліквідації доказів своїх корупційних діянь може здійснити навіть замах на вбивство голови фракції. Оскільки розповсюджена інформація про ОСОБА_1 є недостовірною, містить пряме обвинувачення у його неправомірній поведінці, то немає підстав для звільнення відповідача від відповідальності.

Верховний Суд залишив без змін рішення судів першої та апеляційної інстанцій з огляду на таке.

Враховуючи системний аналіз норм КПК України та принцип презумпції невинуватості, який закріплений у статті 62 Конституції України, статті 2 КК України, статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, статті 11 Загальної декларації прав людини, суд

дійшов висновку про те, що відсутні правові підстави стверджувати, що особа, яка не перебуває у статусі підозрюваного чи в іншому із зазначених вище процесуальних статусів, має відношення до вчинення злочину, який розслідується. Відповідно до положень КПК України здійснюється досудове розслідування злочинів (статті 215, 216, 246, 294 КПК України), а про початок здійснення чи наявність кримінального провадження стосовно конкретної особи можливо стверджувати виключно у випадку наявності підозрюваних у таких провадженнях.

Таким чином, посилання на конкретну фізичну особу у контексті її зв'язку зі злочиним, кримінальним провадженням чи його розслідуванням можливо лише у випадку, коли особа перебуває у статусі підозрюваного, обвинуваченого або підсудного.

Верховний Суд зазначав, що позивач повинен довести факт поширення інформації відповідачем, а також те, що внаслідок цього було порушено його особисті немайнові права.

Вирішуючи питання про визнання поширеної інформації недостовірною, суди повинні визначати характер такої інформації та з'ясувати, чи є вона фактичним твердженням чи оціночним судженням.

Установивши, що висловлювання відповідача щодо дій позивача є такими, що можуть бути перевірені на предмет їх правдивості, оскільки дії, про які заявляє відповідач, підпадають під ознаки кримінально-караного діяння, що у свою чергу виключає віднесення його слів щодо діяльності позивача до оціночних суджень чи критичних зауважень про його діяльність, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, дійшов правильного висновку про задоволення позову.

Суд наголосив, що твердження відповідачем зроблені не в рамках кримінального провадження, а під час засідання бюро партійної організації. Твердження депутата – відповідача щодо вчинення злочину іншим депутатом – позивачем, зокрема про замах на життя голови фракції, були далекими від обережних.

Враховуючи викладене, за відсутності обвинувального вироку, який набрав законної сили щодо позивача, відповідач під час засідання бюро поширив щодо позивача інформацію, яка порушує його особисте немайнове право.

Отже, Верховний Суд погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій про те, що поширена відповідачем інформація про позивача не є оціночним судженням.

Постановою Верховного Суду від 23 грудня 2020 року рішення Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області від 25 лютого 2020 року та постанову Миколаївського апеляційного суду від 05 серпня 2020 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 грудня 2020 року у справі № 484/2781/19-ц (провадження № 61- 13499св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93835718>

6. Спори, що виникають із відшкодування шкоди

6.1. Наявність певних недоліків у процесуальній діяльності слідчого та прокурора не може свідчити про незаконність їх діяльності як такої й, відповідно, не може бути підставою для безумовного відшкодування моральної або матеріальної шкоди

20 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Національної поліції в Хмельницькій області (далі – ГУНП в Хмельницькій області), Державної казначейської служби України (далі - Казначейство) про відшкодування шкоди, завданої незаконним рішенням, дією та бездіяльністю органів державної влади.

ОСОБА_1 звернувся до слідчого Зарічанського відділення поліції Хмельницького ВП ГУНП в Хмельницькій області із заявою про внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі - ЄРДР) відомостей щодо злочинних дій власника приватної фірми «Діта» ОСОБА_2 та директора Хмельницького обласного ліцею-інтернату ОСОБА_3, які дали безпосередню вказівку будівельникам продовжувати незаконне будівництво.

Ухвалою слідчого судді зобов'язано начальника слідчого відділу Хмельницького ВП ГУНП в Хмельницькій області забезпечити внесення до ЄРДР відомостей про вчинення кримінального правопорушення за заявою ОСОБА_1. ОСОБА_1 зазначав, що протиправною бездіяльністю слідчого щодо невнесення відомостей до ЄРДР по суті заяви йому спричинено майнову та моральну шкоду.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено у зв'язку з їх недоведеністю.

Верховний Суд погодився з висновком судів першої та апеляційної інстанцій з огляду на таке.

Визначальним у вирішенні такої категорії спорів є доведення усіх складових деліктної відповідальності, на підставі чого суди першої та апеляційної інстанцій встановлюють наявність факту заподіяння позивачу посадовими особами органів державної влади моральної шкоди саме тими діями (бездіяльністю), які встановлені судом (суддею).

Відповідно до змісту частини першої статті 303 КПК України під час досудового розслідування можуть бути оскаржені бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення.

За правилом частини другої статті 307 КПК України слідчий суддя за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування виносить ухвалу про: 1) скасування рішення слідчого чи прокурора; 2) зобов'язання припинити дію; 3) зобов'язання вчинити певну дію; 4) відмову у задоволенні скарги.

Таким чином, в ухвалі слідчого судді за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування реалізується така засада кримінального судочинства, як реалізація особою права на оскарження їх процесуальних рішень, дій чи бездіяльності до суду.

При цьому, наявність певних недоліків у процесуальній діяльності зазначених посадових осіб сама по собі не може свідчити про незаконність їх діяльності як такої й, відповідно, не може бути підставою для безумовного відшкодування моральної або матеріальної шкоди.

Звертаючись до суду із цим позовом, позивач не довів належними і допустимими доказами факт завдання йому майнової та моральної шкоди внаслідок невнесення слідчим СВ Хмельницького ВП ГУНП в Хмельницькій області відомостей про вчинення кримінального правопорушення за його заявою, причинний зв'язок між діями слідчого поліції та настанням тих негативних наслідків, на які він посилався.

Факт того, що ухвалою слідчого судді зобов'язано начальника СВ Хмельницького ВП ГУНП в Хмельницькій області забезпечити внесення до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення за заявою позивача, не доводить заподіяння йому шкоди та не підтверджує наявності причинно-наслідкового зв'язку між бездіяльністю слідчого СВ Хмельницького ВП ГУНП в Хмельницькій області та настанням шкоди.

Права ОСОБА_1 у зв'язку із невнесенням слідчим відомостей про вчинене кримінальне правопорушення в ЄРДР були відновлені ухвалою слідчого судді Хмельницького міськрайонного суду, що є достатньою сатисфакцією із урахуванням обставин цієї справи.

Постановою Верховного Суду від 20 січня 2021 року рішення Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 11 лютого 2020 року та постанову Хмельницького апеляційного суду від 12 травня 2020 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 січня 2021 року у справі № 686/27885/19 (провадження № 61-8240св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94489907>

6.2. Відповідальність за завдану майнову шкоду внаслідок залиття квартир з причини неналежного стану даху будинку несе особа, яка є балансоутримувачем житлового будинку та виконавцем послуг з утримання будинку і прибудинкової території

23 грудня 2020 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 до Житлово-експлуатаційного об'єднання Житлово-будівельний кооператив «Дніпровець» (далі – ЖЕО ЖБК «Дніпровець») про захист прав споживачів, стягнення збитків та зобов'язання вчинити певні дії.

Суд установив, що позивачі неодноразово зверталися з заявами до відповідача про проведення заміни покрівлі над їх квартирами. Внаслідок різкого потепління сталося масове таїння снігу і відбулося залиття квартир позивачів. У поєднанні з аварійним станом покрівлі над квартирами будинку потік дах, внаслідок чого порушені санітарно-гігієнічні норми квартир, порушена пожежна безпека для мешканців квартир, оскільки вода стала потрапляти до внутрішньої стінної електропроводки; завдано матеріальної шкоди оселям позивачів.

Про факт залиття комісія ЖЕО ЖБК «Дніпровець» за участю головуючого інженера та майстра склала акт обстеження квартир та покрівлі над квартирами, в якому зазначено, що по всій площі покрівлі над квартирами мають місце тріщини руберойду та розриви прилягання руберойду до стіни. При обстеженні осель комісія встановила наявність слідів затікання на стінах, стелях, віконних укосах. Згідно з висновком судової будівельно-технічної експертизи дослідження приміщення квартир встановлено, що пошкодження викликані дією вологи, що проникала крізь перекриття з боку суміщеного покриття.

Рішенням міського суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, позов ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 задоволено частково.

Верховний Суд залишив без змін рішення судів першої та апеляційної інстанцій з огляду на таке.

Аналіз положень статей 11 та 1166 ЦК України дозволяє зробити висновок, що підставою виникнення зобов'язання про відшкодування шкоди є завдання майнової шкоди іншій особі. Зобов'язання про відшкодування шкоди виникає за таких умов: наявність шкоди; протиправність поведінки особи, що завдала шкоди; наявність причинного зв'язку між протиправною поведінкою особи, яка завдала шкоди та її результатом – шкодою; вина особи, яка завдала шкоди.

За змістом частини другої статті 1166 ЦК України у справах про завдання шкоди діє презумпція вини відповідача, тобто позивач має надати суду лише докази наявності шкоди, а докази спростування своєї вини має надати відповідач.

Верховний Суд погодився з судами першої та апеляційної інстанцій щодо наявності вини відповідача у залитті квартир, зазначивши, що відповідальність за завдану позивачам майнову шкоду внаслідок залиття квартир позивачів з причини неналежного стану даху будинку несе відповідач, оскільки є балансоутримувачем житлового будинку та виконавцем послуг з утримання будинку і прибудинкової території, його зобов'язано утримувати в належному технічному стані житловий будинок і проводити його поточний ремонт.

Відповідно до Правил утримання жилих будинків та прибудинкових територій, затверджених наказом Держжитлокомунгоспу України 17 травня 2005 року № 76 та зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 25 серпня 2005 року за № 927/11207, балансоутримувач будинку, споруди, житлового комплексу або комплексу будинків і споруд – власник або юридична особа, яка за договором з власником утримує на балансі відповідне майно, а також веде бухгалтерську, статистичну та іншу передбачену законодавством звітність, здійснює розрахунки коштів, необхідних для своєчасного проведення капітального

і поточного ремонтів та утримання, а також забезпечує управління цим майном і несе відповідальність за його експлуатацію згідно з законом.

Технічне обслуговування житлових будинків включає роботи з контролю за його станом, забезпечення справності, працездатності, наладки і регулювання інженерних систем тощо. Контроль за технічним станом здійснюється шляхом впровадження системи технічного огляду жилих будинків (абзаци третій, четвертий пункту 2 цих Правил).

Постановою Верховного Суду від 23 грудня 2020 року рішення Херсонського міського суду Херсонської області від 24 вересня 2019 року та постанову Херсонського апеляційного суду від 11 грудня 2019 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 грудня 2020 року у справі № 666/213/16-ц (провадження № 61-176св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93879687>

7. Спори, що виникають із виконання судових рішень

7.1. Норма частини другої статті 183 ЦПК України поширюється виключно на заяви (клопотання, заперечення), подані до суду без дотримання вимог частин першої або другої цієї статті, і не регулює порядок подання скарги на бездіяльність (дії) державного виконавця

27 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за скаргою ОСОБА_1 на дії державного виконавця Рівненського міського відділу державної виконавчої служби Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції України щодо винесення постанови про повернення виконавчого документа стягувачу у виконавчому провадженні щодо примусового виконання виконавчого листа про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Міський суд, з висновком якого погодився апеляційний суд, на підставі частини четвертої статті 183 ЦПК України повернув скаргу заявникові без розгляду, оскільки до неї не додано доказів її попереднього надіслання (надання) заявником боржнику та державному виконавцю.

Верховний Суд передав справу до суду першої інстанції для вирішення питання про відкриття провадження у справі з огляду на таке.

У розділі VII ЦПК України «Судовий контроль за виконанням судових рішень» передбачено можливість звернення сторін виконавчого провадження до суду, який видав виконавчий документ зі скаргою на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця.

Скарги мають відповідати загальним вимогам щодо форми та змісту позовної заяви, передбаченим положеннями ЦПК України, та містити відомості,

зазначені у частині четвертій статті 74 Закону України «Про виконавче провадження».

Згідно з частиною четвертою статті 74 Закону України «Про виконавче провадження» скарга у виконавчому провадженні подається виключно у письмовій формі та має містити: найменування органу державної виконавчої служби, до якого вона подається; повне найменування (прізвище, ім'я та по батькові) стягувача та боржника, їхні місця проживання чи перебування (для фізичних осіб) або місцезнаходження (для юридичних осіб), а також найменування (прізвище, ім'я та по батькові) представника сторони виконавчого провадження, якщо скарга подається представником; реквізити виконавчого документа (вид документа, найменування органу, що його видав, день видачі та номер документа, його резолютивна частина); зміст оскаржуваних рішень, дій чи бездіяльності та посилання на порушену норму закону; викладення обставин, якими скаржник обґрунтовує свої вимоги; підпис скаржника або його представника із зазначенням дня подання скарги.

Суди у порушення вказаних вище вимог процесуального законодавства не звернули увагу на те, що вимоги частини другої статті 183 розділу 2 «Заяви з процесуальних питань» ЦПК України не регулюють спірні процесуальні правовідносини, тому не підлягають застосуванню у цій справі, оскільки вказана норма процесуального права поширюється виключно на заяви (клопотання, заперечення), подані до суду без дотримання вимог частин 1 або 2 цієї статті.

При цьому Верховний Суд наголосив, що відповідно до розділу VII ЦПК України судовий контроль за виконанням судових рішень – це окремий вид судового провадження, який передбачає окремий процесуальний режим розгляду справи.

Крім того, виконання судових рішень є завершальною стадією судового процесу. Саме такий принцип застосовує Європейський суд з прав людини у своїй сталій практиці, зазначаючи, що виконання судових рішень – невід'ємна частина судового процесу, оскільки без цієї стадії судового процесу сам факт прийняття будь-якого рішення суду втрачає сенс. Саме на цій стадії судового процесу завершується відновлення порушених прав особи.

Враховуючи сталу практику ЄСПЛ, зазначені вище положення національного законодавства та встановлені фактичні обставини, Верховний Суд дійшов висновку про те, що суди, повертаючи скаргу заявнику без розгляду, не дослідили його доводів щодо порушення його прав при ухваленні судового рішення судом першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 січня 2021 року у справі № 569/13154/20 (провадження № 61-15520св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94525074>

7.2. Належним доказом вжиття усіх передбачених Законом України «Про виконавче провадження» заходів з примусового виконання рішення суду, що свідчить про повноту виконавчих дій, є повне виконання рішення суду. Невиконання рішення суду, яке набрало законної сили, свідчить про неповноту виконавчих дій, що є недопустимим з огляду на положення статті 129-1 Конституції України щодо обов'язковості судових рішень

20 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за скаргою ОСОБА_1 на бездіяльність старшого державного виконавця державної виконавчої служби.

Скаргу ОСОБА_1 мотивовано тим, що рішенням суду задоволено її позов щодо усунення перешкод у користуванні житловим будинком з надвірними будівлями шляхом вселення її до будинку, проте державний виконавець не здійснив заходи щодо примусового виконання рішення суду.

Суд першої інстанції, з рішенням якого погодився й апеляційний суд, визнав неправомірною постанову державного виконавця про повернення виконавчого документа стягувачу, скасувавши її, водночас відмовив у задоволенні вимоги про визнання бездіяльності державного виконавця неправомірною. При цьому суди виходили із того, що державний виконавець не повідомив ОСОБА_1 про проведення виконавчих дій, а стягувач, оскаржуючи дії державного виконавця, не зазначила, яка саме бездіяльність є неправомірною та про усунення яких порушень йде мова.

Верховний Суд не погодився з таким висновком судів з огляду на таке.

Статтею 18 Закону України «Про виконавче провадження» на державного виконавця покладено обов'язок вживати передбачених цим законом заходів примусового виконання рішень, неупереджено, своєчасно і в повному обсязі вчиняти виконавчі дії.

Суд установив, що на виконання рішення суду в частині зобов'язання ОСОБА_2 не чинити ОСОБА_1 перешкод у користуванні житловим будинком з надвірними будівлями шляхом вселення заявника до житлового будинку, державним виконавцем відкрито виконавче провадження.

Оскільки боржник самостійно не виконував рішень суду, а державний виконавець не вчиняв усіх необхідних виконавчих дій протягом двох років (до повернення виконавчого документа), суди першої та апеляційної інстанцій дійшли помилкового висновку про те, що державний виконавець під час вчинення виконавчих дій не допустив порушень, викладених у частинах першій, четвертій статті 63 Закону України «Про виконавче провадження».

Належним доказом вжиття усіх передбачених Законом заходів з примусового виконання рішення суду, що свідчить про повноту виконавчих дій, є повне виконання рішення суду. Невиконання рішення суду, яке набрало законної сили, свідчить про неповноту виконавчих дій, що є недопустимим з огляду на положення статті 129 -1 Конституції України щодо обов'язковості судових рішень.

Оскільки примусове виконання рішень в Україні покладається на державну виконавчу службу, яка зобов'язана вживати передбачених Законом України «Про виконавче провадження» заходів щодо примусового виконання рішень, державний виконавець діяв із порушенням вказаного Закону, при цьому прийняв неправомірне рішення про повернення виконавчого листа.

Постановою Верховного Суду від 20 січня 2021 року ухвалу Дергачівського районного суду Харківської області від 20 березня 2018 року та постанову Апеляційного суду Харківської області від 17 травня 2018 року в частині відмови в задоволенні скарги ОСОБА_1 про визнання бездіяльності старшого державного виконавця державної виконавчої служби неправомірною, зобов'язання усунути порушення та невідкладно здійснити заходи примусового виконання рішення суду скасовано; визнано таку бездіяльність старшого державного виконавця неправомірною.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 січня 2021 року у справі № 619/562/18 (провадження № 61-39095св18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94489872>

7.3. Зупинення виконання рішення суду першої інстанції, яке підлягає примусовому виконанню, у разі поновлення судом строку на його апеляційне оскарження або прийняття до розгляду апеляційної скарги на таке рішення є виключною компетенцією виконавця

20 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за скаргою ОСОБА_1 на дії приватного виконавця виконавчого округу Київської області.

Скаргу мотивовано тим, що за рішенням суду з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_3 стягнуто заборгованість за договором позики. Судом на виконання зазначеного рішення видано виконавчий лист, відкрито виконавче провадження.

ОСОБА_4 як особа, яка не брала участі у справі, звернувся до апеляційного суду із апеляційною скаргою на рішення суду, ухвалою апеляційного суду відкрито апеляційне провадження. Приватним виконавцем ОСОБА_1 було відмовлено у задоволенні клопотання про зупинення виконавчого провадження.

Ухвалою суду першої інстанції визнано незаконною бездіяльність та рішення приватного виконавця про відмову у зупиненні виконавчого провадження з примусового виконання виконавчого листа та зобов'язано зупинити виконавче провадження.

Суд апеляційної інстанції, скасовуючи ухвалу місцевого суду та відмовляючи в задоволенні скарги, виходив із того, що положення статті 38 Закону України «Про виконавче провадження» регулюють порядок зупинення виконавчого провадження у випадку подання апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції, яке ще не було предметом перегляду апеляційним судом, натомість стаття 370 ЦПК України передбачає можливість зупинення дії рішення суду першої інстанції у разі подання

апеляційної скарги після закінчення апеляційного розгляду справи. Таким чином, оскільки апеляційним судом було поновлено строк на апеляційне оскарження рішення місцевого суду і не зупинено його дію, воно вважається таким, що набрало законної сили і є обов'язковим для виконання, а тому висновки суду першої інстанції про наявність підстав для задоволення скарги є помилковими.

Верховний Суд не погодився з таким висновком апеляційного суду з огляду на таке.

Положення статті 38 Закону України «Про виконавче провадження» містить імперативний припис, відповідно до якого виконавець зобов'язаний зупинити виконавче провадження за наявності підстав, передбачених у частині першій цієї статті. При цьому закон не пов'язує реалізацію вказаних повноважень з ухваленням відповідного судового рішення.

Системний аналіз абзацу 2 частини восьмої статті 394, статті 436 ЦПК України дає підстави вважати, що на законодавчому рівні проводиться розмежування між зупиненням виконання оскаржуваного судового рішення, яке застосовується у випадку, якщо судове рішення підлягає примусовому виконанню, й зупинення дії судового рішення, якщо рішення не передбачає примусового виконання.

Відповідно до норм частини другої статті 370 ЦПК України суд апеляційної інстанції може зупинити дію судових рішень, які не підлягають примусовому виконанню, але не має повноважень вирішувати питання щодо зупинення виконання рішення суду першої інстанції, якщо останнє підлягає примусовому виконанню, оскільки це стосується виключної компетенції виконавця на підставі частини першої статті 38 Закону України «Про виконавче провадження».

Рішення суду першої інстанції, яке було оскаржено ОСОБА_4 до суду апеляційної інстанції, є рішенням про присудження, тобто підлягає примусовому виконанню. У зв'язку з цим апеляційний суд правомірно відмовив у задоволенні клопотання під час відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, щодо зупинення дії рішення, що не могло бути підставою для невиконання виконавцем вимог вказаної статті.

Верховний Суд зауважив, що висновки апеляційного суду про те, що стаття 38 Закону України «Про виконавче провадження» регулює порядок зупинення виконавчого провадження лише у випадку подання апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції, яке ще не було предметом апеляційного перегляду, є помилковими, оскільки вказана стаття не містить таких застережень.

Верховний Суд вважав, що висновки місцевого суду про визнання незаконною бездіяльності приватного виконавця про відмову у зупиненні виконавчого провадження є обґрунтованими, а тому в цій частині судового рішення апеляційного суду підлягає скасуванню із залишенням у силі рішення суду першої інстанції.

Разом із тим, враховуючи те, що ухвалою апеляційного суду, яка залишена без змін постановою Верховного Суду, апеляційне провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_4 на рішення суду закрито, відсутні підстави для задоволення

скарги в частині зобов'язання приватного виконавця зупинити виконавче провадження на підставі статті 38 Закону України «Про виконавче провадження».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 січня 2021 року у справі № 466/5766/13-ц (провадження № 61-13912св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94362898>

8. Питання процесуального права

8.1. Сама по собі участь у спорі суб'єкта владних повноважень не дає підстав ототожнювати спір з публічно-правовим та відносити його до справ адміністративної юрисдикції. Суду необхідно з'ясувати, у зв'язку із чим виник спір та за захистом яких прав особа звернулася до суду. Якщо позов заявлений до суб'єкта владних повноважень, проте не пов'язаний з вимогою вирішити публічно-правовий спір, такий спір підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства

13 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до держави Україна в особі Державної судової адміністрації України, третя особа – Головне управління державної казначейської служби України у м. Києві, про відшкодування шкоди.

Звертаючись із позовом про відшкодування моральної шкоди, ОСОБА_1 послався на те, що судом першої інстанції тривалий час не розглядається справа за його позовом до ТОВ «Тревел Профешнл Груп» про відшкодування шкоди, завданої внаслідок порушення прав споживача. У зв'язку з цим він звернувся зі скаргою до керівника апарату цього суду про невжиття заходів щодо розгляду його справи протягом строку, встановленого законом, проте відповіді не отримав.

Закриваючи провадження у цій справі, суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, виходив із того, що предмет спору, характер спірних правовідносин, що склалися між сторонами, а також суб'єктний склад учасників спору, свідчить про те, що справа має розглядатися за правилами адміністративного судочинства та належить до юрисдикції адміністративних судів.

Верховний Суд не погодився з таким висновком судів з огляду на таке.

Основною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин.

Отже, до адміністративного суду можуть бути оскаржені виключно рішення, дії та бездіяльність суб'єкта владних повноважень, що виникають у зв'язку зі здійсненням суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності встановлено інший порядок судового провадження.

Публічно-правовий спір має особливий суб'єктний склад. Участь суб'єкта владних повноважень є обов'язковою ознакою для того, щоб класифікувати спір як публічно-правовий. Однак сама по собі участь у спорі суб'єкта владних повноважень не дає підстав ототожнювати спір з публічно-правовим та відносити його до справ адміністративної юрисдикції. Необхідно з'ясувати, у зв'язку із чим виник спір та за захистом яких прав особа звернулася до суду.

Таким чином, вирішення питання про розмежування компетенції судів щодо розгляду адміністративних і цивільних справ у кожній конкретній справі залежить від характеру спірних правовідносин.

Разом із тим відповідно до частини п'ятої статті 21 КАС України вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, або вимоги про витребування майна, вилученого на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, розглядаються адміністративним судом, якщо вони заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір. Інакше такі вимоги вирішуються судами в порядку цивільного або господарського судочинства.

Апеляційний суд послався на вказану вище норму права, проте неправильно її витлумачив.

Згідно зі статтею 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

З огляду на викладене, суд першої інстанції, з висновками якого погодився й суд апеляційної інстанції, дійшов помилкового висновку про те, що спір підлягає розгляду у порядку адміністративного судочинства, оскільки не врахував, що позовні вимоги ОСОБА_1 про відшкодування моральної шкоди не пов'язані з вимогою вирішити публічно-правовий спір, тому цей спір підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства.

Постановою Верховного Суду від 13 січня 2021 року ухвалу Оболонського районного суду м. Києва від 04 березня 2020 року та постанову Київського апеляційного суду від 30 вересня 2020 року скасовано, справу направлено для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 січня 2021 року у справі № 756/9153/18-ц (провадження № 61-15561св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94194321>

8.2. Рішення є таким, що прийняте про права, інтереси та (або) обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі, лише тоді, якщо в мотивувальній частині рішення містяться висновки суду про права, інтереси та (або) обов'язки цієї особи, або у резолютивній частині рішення суд прямо вказав про права, інтереси та (або) обов'язки такої особи. Будь-який інший правовий зв'язок між суб'єктом апеляційного оскарження і сторонами спору не може братися до уваги

13 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_3 про стягнення боргу.

Суд встановив, що відповідно до розписок ОСОБА_3 позичив у ОСОБА_1 грошові кошти, які зобов'язався повернути, проте у визначений строк позику не повернув.

Суди неодноразово розглядали цю справу.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_1 задоволено.

ОСОБА_4, як особа, яка не брала участі у справі, звернувся до апеляційного суду із апеляційною скаргою на зазначене рішення, вважаючи, що договір позики, укладений між ОСОБА_3 та ОСОБА_1, порушує його майновий інтерес на отримання заборгованості з ОСОБА_3 за іншим договором.

Ухвалою апеляційного суду апеляційне провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_4 на рішення суду першої інстанції закрито у зв'язку з тим, що оскаржуваним рішенням не вирішувалось питання про права, обов'язки та інтереси ОСОБА_4.

Верховний Суд залишив без змін ухвалу апеляційного суду з огляду на таке.

Звертаючись до апеляційного суду із апеляційною скаргою, ОСОБА_4 зазначав, що між ним та ОСОБА_3 було укладено договір позики та додаткову угоду до нього.

Згідно з умовами додаткової угоди ОСОБА_3 взяв на себе зобов'язання не укладати з будь-якими третіми особами кредитних договорів, договорів позики, поруки, іпотеки, застави та будь-яких інших договорів, які б створювали для ОСОБА_3 зобов'язання на суму більшу 10 000 грн. У зв'язку із укладенням між ОСОБА_1 та ОСОБА_3 договору позики платоспроможність останнього значно знизилась, а тому оскаржуване рішення, яким стягнуто на користь ОСОБА_1 заборгованість з ОСОБА_3, безпосередньо впливає на його права та інтереси.

Рішення є таким, що прийняте про права, інтереси та (або) обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі, лише тоді, якщо в мотивувальній частині рішення містяться висновки суду про права, інтереси та (або) обов'язки цієї особи, або у резолютивній частині рішення суд прямо вказав про права, інтереси та (або) обов'язки такої особи. Будь-який інший правовий зв'язок між скаржником і сторонами спору не може братися до уваги.

Верховний Суд звернув увагу на те, що невиконання ОСОБА_3 умов договору позики та додаткової угоди до нього не спростовує наявності в останнього боргових зобов'язань перед ОСОБА_2.

Таким чином, встановивши, що при ухваленні оскаржуваного рішення місцевий суд не вирішував питання про права, свободи, інтереси та (або) обов'язки ОСОБА_4, який звернувся з апеляційною скаргою на це судове рішення, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про закриття апеляційного провадження відповідно до пункту 3 частини першої статті 362 ЦПК України.

Доводи касаційної скарги на правильність висновку суду апеляційної інстанції не впливають, оскільки особа, яка зверталася з апеляційною скаргою, не довела, що оскаржуване судове рішення прийнято про її права, інтереси та (або) обов'язки, і такий зв'язок має бути очевидним та безумовним, а не ймовірним, це означає, що скажчик в апеляційній скарзі чітко не зазначив, в якій частині оскаржуваного ним судового рішення (в мотивувальній та/або резолютивній) прямо вказано про його права, інтереси та (або) обов'язки, та про які саме.

Постановою Верховного Суду від 13 січня 2021 року ухвалу Івано-Франківського апеляційного суду від 17 серпня 2020 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 січня 2021 року у справі № 466/5766/13-ц (провадження № 61-13912св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94362899>

8.3. Якщо недоліки апеляційної скарги є незначними та можуть бути усунені заявником після продовження строку на усунення недоліків апеляційної скарги, її повернення судом є надмірно формальним

20 січня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Державної казначейської служби України в Миколаївській області про відшкодування шкоди.

Ухвалою районного суду позовну заяву ОСОБА_1 повернуто позивачу.

Не погоджуючись із цією ухвалою, ОСОБА_1 подав апеляційну скаргу, яку ухвалою апеляційного суду спочатку було залишено без руху, згодом – повернуто заявнику.

Апеляційний суд, повертаючи апеляційну скаргу, виходив із того, що заявник, у визначені апеляційним судом строки не усунув недоліки, зокрема не сплатив судовий збір та не надав апеляційну скаргу, оформлену відповідно до вимог статті 356 ЦПК України.

Верховний Суд скасував ухвалу апеляційного суду з огляду на таке.

Від ОСОБА_1 надійшли письмові пояснення про те, що відповідно до статті 5 Закону України «Про судовий збір» він звільнений від його сплати, а також наведено мотиви, чому не вказано інших учасників справи при поданні апеляційної скарги на ухвалу про повернення позовної заяви.

Застосовуючи положення пункту 1 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір», суд апеляційної інстанції виходив з того, що позивачі за позовами про відшкодування шкоди, заподіяної особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу державної влади, звільнені від сплати судового

збору тільки при поданні позовної заяви, а на інших стадіях процесу, тобто за подання апеляційної, касаційної скарг – не звільняються від сплати судового збору.

Верховний Суд зауважив, що законодавець обрав спосіб справляння судового збору із застосуванням процентного співвідношення ставки судового збору в апеляційному та касаційному суді від ставки в суді першої інстанції.

Отже, якщо позивач звільнений від сплати судового збору за подання позовної заяви на підставі пункту 13 частини другої статті 3 Закону України «Про судовий збір», він звільняється від сплати судового збору також і в разі подання ним апеляційної (касаційної) скарги на судові рішення у цій справі. Тому повернення апеляційної скарги з підстав несплати судового збору Верховний Суд вважав незаконним та необґрунтованим.

Крім того, апеляційна скарга ОСОБА_1 була залишена без руху з вказівкою про необхідність зазначення в апеляційній скарзі повного найменування інших учасників справи (для юридичних осіб), їх місцезнаходження. При цьому заявник у зверненні на адресу суду вказав, чому не зазначено інших учасників справи при поданні апеляційної скарги.

ОСОБА_1 при поданні апеляційної скарги дійсно не в повному обсязі виконав вимоги частини першої статті 356 ЦПК України, а саме пункту 2, проте такий недолік апеляційної скарги є незначним, та міг бути усунутий заявником після продовження строку на усунення недоліків апеляційної скарги.

Оскільки визначальним для повернення апеляційної скарги ОСОБА_1 стала несплата судового збору, проте вимога апеляційного суду про сплату судового збору була безпідставною, тому повернення апеляційної скарги лише у зв'язку з невиконання вимог пункту 2 частини першої статті 356 ЦПК України, на думку Верховного Суду, є надмірно формальним.

Постановою Верховного Суду від 20 січня 2021 року ухвалу Миколаївського апеляційного суду від 10 вересня 2020 року скасовано, справу направлено до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 січня 2021 року у справі № 490/2254/20 (провадження № 61-14597св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94362756>

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень 2021 року / упоряд. правове управління (IV) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду/ Відпов. за вип.: суддя КЦС ВС, секретар Пленуму ВС, к.ю.н, доцент Д.Д. Луспеник/ Київ, 2021. 31 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua